אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט רבי שמואל בר נחמני אמר דבי ר"ש תנא בגדים שגורדין אותן כברייתן מכליהן ומשרדין מהן כלום מאי היא ריש לקיש אמר אלו מעשה מחט מיתיבי (א) [א]בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג שנאמר [1]מעשה אורג אמר אביי לא נצרכה אלא לבית יד שלהם כדתניא [ב]בית יד של בגדי כהונה נארגת בפני עצמה ונדבקת עם הבגד [ג]ומגעת עד פיסת היד אמר רחבה אמר רב יהודה שלש ארונות עשה בצלאל אמצעי של עץ תשעה פנימי של זהב שמונה חיצון (א) עשרה ומשהו והתניא אחד עשר ומשהו לא קשיא הא כמ"ד יש בעביו טפח הא כמ"ד אין בעביו טפח (ב)ומאי משהו זיר א"ר יוחנן [ד]שלשה זירים הן של מזבח ושל ארון ושל שלחן של מזבח זכה אהרן ונטלו של שלחן זכה דוד ונטלו של ארון עדיין מונח הוא כל הרוצה ליקח יבא ויקח שמא תאמר פחות הוא ת"ל [2]כי מלכים ימלוכו רבי יוחנן רמי כתיב זר וקרינן זיר זכה נעשית לו זיר לא זכה זרה הימנו ר' יוחנן רמי (ג)כתיב [3]ועשית לך ארון עץ וכתיב [4]ועשו ארון עצי שטים (ד)מכאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו [5]מבית ומחוץ תצפנו אמר רבא (ה)כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם (אמר) אביי ואיתימא רבה בר עולא (ו)נקרא נתעב שנאמר [6]אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב [7]למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים מכריז ר' ינאי חבל על (ז)דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד אמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו לא תירתון תרתי גיהנם אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב [8]וזאת התורה אשר שם משה זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מיתה והיינו דאמר רבא (ח)דאומן לה סמא דחייא דלא אומן לה סמא דמותא אמר רבי שמואל בר נחמני רבי יונתן רמי כתיב [9]פקודי ה' ישרים משמחי לב וכתיב [10]אמרת ה' צרופה זכה משמחתו לא זכה צורפתו ריש לקיש אמר מגופיה דקרא נפקא זכה צורפתו לחיים לא זכה צורפתו למיתה [11]יראת ה' טהורה עומדת לעד אמר רבי חנינא (ט)זה הלומד תורה בטהרה מאי היא (י)נושא אשה ואחר כך לומד תורה [12]עדות ה' נאמנה אמר רבי חייא בר אבא נאמנה היא להעיד בלומדיה [13]מעשה רוקם [14]מעשה חושב אמר רבי אלעזר שרוקמין במקום שחושבין (כ)תנא משמיה דרבי נחמיה רוקם מעשה מחט חושב מעשה אורג לפיכך פרצוף אחד לפיכך שני פרצופות: באלו נשאלין באורים ותומים: כי אתא רב דימי אמר בגדים שכהן גדול משמש בהן משוח מלחמה משמש בהן שנאמר [15]ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למי שבא בגדולה אחריו מתיב רב אדא בר אהבה ואמרי לה כדי [ו]יכול יהא בנו של משוח מלחמה משמש תחתיו כדרך שבנו של כהן גדול משמש תחתיו

תלמוד

אלמלא בגדי כהונה. שעל ידיהן מקריבין הקרבנות המכפרין על ישראל: **שגורדין אותן כברייתן מכליהן.** כשהיו חותכין אותן בגדרין שלהן מתוך כלי אריגתן היו עושים כברייתן חלולין כדרך לבישתן ולא כשאר יריעה שצריך שוב לחתכה למדת הלבוש ולתפור במחט: **ומשרדין מהם כלום.** ומשיירין מהן מקצת שאינו ארוג עמהן וזהו לשון שרד: **מאי היא.** אותו שיור: **אלו מעשה מחט.** מקצתו היה נארג בפני עצמו ומחברו במחט: **שלש ארונות.** שנאמר מבית ומחוץ תצפנו ושל עץ באמצע והושיבו בתוך של זהב וחזר ונתן של זהב שני בתוך של עץ וחיפה שפתו העליונה בזהב נמצא מצופה מבית ומחוץ: **תשעה.** גבהו תשעה טפחים מבחוץ שנאמר אמה וחצי קומתו (שמות כה) ורגלים לא היו לו אלא עץ חלול היה: **פנימי של זהב ח'.** טפחים גבהו מבחוץ עם עובי שוליו ועובי שולי העץ של אמצעי טפח נמצא פנימי ממלא חללו של אמצעי: **וחיצון.** של זהב: **י' ומשהו.** תשעה כנגד גובה האמצעי ומשהו עובי שולי זהב של חיצון וטפח עשירי עולה למול עובי הכפורת שהוא טפח ומכסה חיבור הכפורת והארון: **והתניא אחד עשר ומשהו.** ומשני הא כמאן דאמר יש בעובי שולי הזהב טפח כאשר יש בעובי שולי העץ: **הא כמאן דאמר אין בעוביו טפח.** אלא משהו. ולא ידענא היכא איפליגו בה: **ומאי משהו.** דקתני בברייתא בתרייתא: **זיר.** העולה היה עודף למעלה על עובי הכפורת משהו בגובה החיצון להיות זר לכפורת סביב. ומשהו דקאמר רב יהודה בעובי שולי החיצון קאמר ובזר לא איירי כלל: **שלשה זירין.** נעשו בכלי הקודש של מזבח סימן לכתר כהונה ושל ארון סימן לכתר תורה ושל שולחן סימן לכתר מלכות שהשולחן הוא סימן לעושר מלכים: הכי גרסינן **של מזבח זכה אהרן ונטלו של שלחן זכה דוד ונטלו.** שהכהונה נתנה לאהרן ברית מלח (במדבר יח) וכן המלכות לדוד ולזרעו (תהלים יח): **כי מלכים ימלוכו.** וגדול הממליך מן המלך והתורה אמרה מקרא זה: **זכה.** ללמוד לשמה ולקיימה: **זרה.** משתכחת ממנו: **מצווין לעשות מלאכתו.** שהארון בתחילה הטיל הכתוב המלאכה על משה ואח"כ הטילו על הציבור ואע"ג דקראי לאו בהאי סידרא כתיבי אסמכתא בעלמא הוא דקאמר: **איש שותה.** תורה כמים ויש בו עולה: **דרתא.** חצר: **ותרעא לדרתיה עביד.** שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים: **תרתי גיהנם.** להיות יגעים ועמלים בתורה בעולם הזה ולא תקיימוה ותירשו גיהנם במותכם ובחייכם לא נהניתם בעולמכם: **צורפתו.** ביסורין ובגיהנם: **נושא אשה.** ניצול מהרהור עבירה: **להעיד בלומדיה.** מי קיים ומי לא קיים: **שרוקמין במקום שחושבים.** בתחילה מתקן הצורה על הבגד על ידי צבע ואחר כך רוקמה במחט: **חושב מעשה אורג.** שיש לה ליריעה שתי קירות ושתי צורות על שתי קירותיה אין דומות זו לזו פעמים שמצד זה ארי ומצד זה נשר כמו לחגורות של משי והיינו ב' פרצופים אבל רוקם כצורתו מכאן כך צורתו מכאן: **משוח מלחמה.** כהן שמשחוהו למלחמה לדבר דברי מערכי המלחמה שנאמר ונגש הכהן ודבר אל העם (דברים כ): **משמש כהן.** אם בא לעבוד בבית המקדש לובש ח' בגדים: **יהיו לבניו אחריו.** האי אחריו קרא יתירא הוא למדרש בה כל גדולות נוהגות בזרעו אחריו ומשוח מלחמה גדולה היא: **יכול יהא בנו של משוח מלחמה משמש תחתיו וכו'.** יכול תהא גדולת משוח מלחמה ירושה להיות בנו קודם לכל אדם כדרך שבנו של כהן גדול משמש תחתיו. רישא דברייתא הכי תניא לה בת"כ (כ) גבי עשירית האיפה והכהן המשיח אין לי אלא משיח מרובה בגדים מניין תלמוד לומר והכהן יכול שאני מרבה אף משוח מלחמה תלמוד לומר תחתיו מבניו מי שבנו עומד תחתיו יצא משוח מלחמה שאין בנו עומד תחתיו ומניין למשוח מלחמה שאין בנו עומד תחתיו תלמוד לומר שבעת ימים ילבשם הכהן וגו' (ל) יצא זה שאין ראוי לבוא אל אהל מועד (ב) לכפר בקודש וגבי כהן גדול תניא בדוכתא אחריתי בתורת כהנים (מ) לכהן תחת אביו (נ) מלמד שהבן קודם לכל אדם יכול אף על פי שאין ממלא את מקומו ת"ל ואשר ימלא:

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה יט]:
בו ב מיי' שם הל' טז:
בז ג שם הלכה יז:
ד [מיי' פ"ג מהלכות תלמוד תורה הלכה א]:
בח ה מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' טו:
בט ו מיי' שם פ"ד הלכה כא:

* * *

תורה אור השלם

1. וְהָיָה פִי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֹרֵג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה לּוֹ לֹא יִקָּרֵעַ: שמות כח לב
2. כִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ וְרוֹזְנִים יְחֹקְקוּ צֶדֶק: משלי ח טו
3. בָּעֵת הַהִוא אָמַר יְיָ אֵלַי פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לוּחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַעֲלֵה אֵלַי הָהָרָה וְעָשִׂיתָ לְּךָ אֲרוֹן עֵץ: דברים י א
4. וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ: שמות כה י
5. וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֵר זָהָב סָבִיב: שמות כה יא
6. אַף כִּי נִתְעָב וְנֶאֱלָח אִישׁ שֹׁתֶה כַמַּיִם עַוְלָה: איוב טו טז
7. לָמָּה זֶּה מְחִיר בְּיַד כְּסִיל לִקְנוֹת חָכְמָה וְלֶב אָיִן: משלי יז טז
8. וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: דברים ד מד
9. פִּקּוּדֵי יְיָ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת יְיָ בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: תהלים יט ט
10. הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְיָ צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ: תהלים יח לא
11. יִרְאַת יְיָ טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד מִשְׁפְּטֵי יְיָ אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו: תהלים יט י
12. תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי: תהלים יט ח
13. וְעָשִׂיתָ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם: שמות כו לו
14. וְאֶת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: שמות כו א
15. וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמָשְׁחָה בָהֶם וּלְמַלֵּא בָם אֶת יָדָם: שמות כט כט

* * *

רבינו חננאל

לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט. רב שמואל בר נחמני [אמר] בגדים המשרדים אותן מתוך [כליהן]. [מאי היא] ריש לקיש אמר מעשה מחט. איני והתניא בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה [מחט] א"א מעשה אורג. ומשני אביי הא דאמר ריש לקיש לבית יד שלהן, דתניא בגדי כהונה בית יד שלהן נארגת בפני עצמה ונדבקת עם הבגד ומגעת עד פיסהיד. אמר רחבה א"ר יהודה ג' ארונות עשה בצלאל. אמצעי של עץ ט' טפחים, פנימי ח', נשאר מן הארון של עץ טפח מגולה, עשה החיצון עשרה להסיר טפח ממנו לכסות הטפח הנותר מבפנים מגולה. ומי שאומר גבהו י"א טפחים קסבר יש בעביו טפח. וטפח להחזירו בפנים הרי י"א ומשהו לזר. א"ר יוחנן ג' זירין הן, של מזבח זכה אהרן ונטלה, כלומר לקח הכהונה. של שלחן זכה דוד ונטלו, כלומר זכה למלכות. של ארון היא התורה כל הרוצה ליטול יבא ויטול. והוא הגדול שנאמר בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק. כתיב זר וקרינן זיר. זכה זיר, לא זכה זר. ועשו ארון, מיכן לת"ח שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו. מבית ומחוץ תצפנו, כל ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח. ולא עוד אלא שקרוי תועבה, שנאמר אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה, ואין מים אלא תורה. למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין. למה להם לת"ח שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים. מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד. כלומר, הוא רע ואין לו חלק עם ת"ח. קריאתו רע"ה היא לך שיודע הדין ועושה חילופו. אמר רבא לרבנן לא תירתו תרתי גיהנם. התורה נקראת סם, שנאמר וזאת התורה אשר שם משה. זכה נעשית לו סם חיים. לא זכה סם המות. עדות ה' נאמנה, נאמנת להעיד בלומדיה אם קיימוה אם לאו. מעשה רוקם אילו מעשה מחט, לפיכך פרצוף אחד. מעשה חושב כמעשה אורג, לפיכך שני פרצופות.כי אתא רב דימי אמר משוח מלחמה משמש בח', שנאמר ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו, למי שבא בגדולה אחריו. איני, והתניא יכול יהא בן [של] משוח מלחמה עומד תחתיו כדרך שבן כהן גדול עומד תחתיו כו'.

מסורת הש"ס

א) [זבחים פח.], ב) [סוכה ה.], ג) [לעיל ג: ע"ש ועי' תוס' חולין לב. ד"ה ברזן], ד) שבת קיד., ה) [ברכות כח.], ו) [צ"ל אמר נקרא כ"ה בע"י], ז) שבת לא:, ח) [שבת פח: ע"ש], ט) מנחות קי., י) [שם. קדושין כט:], כ) [עי' פרשה ג], ל) [שמות כט], מ) [אחרי פרשה ה], נ) [ויקרא צו].

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' פנימי של זהב שמונה חיצון של זהב עשרה ומשהו: (ב) רש"י ד"ה יכול יהא כו' לבוא אל אהל מועד לשרת בקודש:

* * *

מוסף רש"י

אין עושין אותן מעשה מחט. לאורגן כמין יריעה ולעשותן אחרי כן לבוש תפור במחט, **אלא מעשה אורג.** כמין מלבוש אורגין אותן בכליהם (זבחים פח.). **נושא אשה.** דהוה בלא הרהור (קדושין כט:). **ואמרי לה כדי.** שם חכם (גיטין פה:).

* * *

תוס' ישנים

ליה בגד משום דמאלא כי פשט דברים העולה בד בבד דהייט פשתן א"כ שש נמי פשתן הוא דהא כתיב מכנפי בד שש משזר אבל אם נקט בעייט בגד לא פירש עדיין שיש לו לידע מה הוא שש לא"ג שהייט יודעים אותו: ואימא עמרא כו'. תימה אמאי לא קאמר ואימא קנבוס שהוא ממש כעין פשתן שעולה בד בבד ולא מיפליג [וי"ל דהא ודאי אינו כשר לבגדי כהונה שלא מצינו כשר לשם אלא כיון דוקא ויש שרוצים ללמוד מכאן שאסור לתפור בגדי לבן בחוטי קנבוס דהייט מין פשתן שעולה בד בבד כדאמר הכא והא דאמר במשניות (כלאים פ"ט מ"א) הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה כו' דמשמע דאינו מין פשתן היה אומר ה"ר אפרים כי אותו קנבוס שבמשניות אינו קנבוס שלנו דבפ"ב דכלאים (מ"ה) תנן שהוא עושה אחת לשלש שנים ואותו שלנו עושה בכל שנה ושנה כמו פשתן והכי אומר שאין לנו לבטל המנהג שרגילים העולם לתפור בחוטי קנבוס שקורין קנבא והכן שמעתין דהכא מיפרשא שפיר דפשיטא ליה לתלמודא דכל בגדים האמורים בתורה סתם אינו אלא צמר ופשתים כדאמרינן במנחות (דף לט:) וביבמות (דף ד:) ובשבת (דף כו:) דתנא דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים א"כ פשיטא ליה דלאו הייט קנבוס אפילו לרבנן דפליגי על תנא דבי ר' ישמעאל כדאמר בריש יבמות (ד:) הוא דמפקי ליה מקרא דכשמון דפשרי פשתים ושוד דלא פליגי עליה אלא גבי ציצית דוקא משום דוקיא לרגלא דהכנף מין כנף אבל בעלמא לא לגו לכ"ע דרשא לגמר יפשתים כדפי' בשבת וביבמות, מ"ר. וכן נמצא בשם רבינו שמואל: אלא שלא הכיא רבנן דפליגי עליה: בילף מהחשן המשפט ואפוד. אבל לא בעי למיפרך דנילף מכתונת דלא יוכיח כתונת שאין בו אלא מין אחד (א): (ע"כ שייך לדף עא ע"ב)

ואין דנין כלי מתכשיט. ופרוכת חשיב כלי יותר מרמון והוה מצי למימר נמי דיליף כליל תכלת מדכתיב ופרשו עליו בגד תכלת אלא לא מיירי אלא בבגדים חשובים כי היא לא הוה אלא כיסוי בעלמא (ב): וכתיב והבאת את הבדים בטבעות. משמע שהולכין יכולין כתיקן כך כתוב כפירש"י ותימה אמאי לא מייתי ושמו את בדיו דכתיב במדבר סיני גבי ארון אלמא היו נשמטין כשהיו משימין אותן בשעת מסעות ולמה יש לו להביא מה שהוא כתוב בפעם ראשון וה"ר יוסף פירש דוהבאת מיותר דבטבעות הארון יהיו הבדים פשי ויש ספרים דגרס והבאת את בדיו בטבעות מיהו האי קרא אינו כתיב גבי הארון כי אם גבי מזבח הזהב. הנה"ה (ד): מתפרקין ואין נשמטין. פירש"י שהיו עבין לגד ראשן שאין יכולים להוציאן ואם השמיטן אע"פ שאין יכולין להוציא בראשן עם אפ"ה ליקה ורבי מפרש דאין נשמטין לגמרי אבל יכולין הן להישמט בדוחק (ע"כ שייך לע"א:)

אלא לבית יד שלהם. שאחר שהבית יד נארגת לבד תופרין אותה במחט עם שאר הבגד: הא כמאן דאמר יש בעוביו טפח. האי תנא דאמר אחד עשר לית ליה הא דאמרי' בפ"ק דסוכה (דף ד:) ובפנת בהתלגיע (דף לג.) ובכמה דוכתי דלארון תשעה ולכפרת טפח לפי' רש"י דהכא אבל ר"ח פי' בע"א דמ"ד עשר ומשהו סבר אין בעוביו טפח בשל זהב עם דופן הכותל של עץ ובשוליים נמי מיירי שכן היו משהו ותלגה דשל עץ היה קריב לתשעה והזהב לא היה מכסה בפנים אלא שמונה דהחיצון של זהב הפנימי לא כיסה אלא שמונה והשלמת אותו טפח היה בעובי הכותל מלמעלה אבל השוליים של עץ ושל זהב היה דק דק ולאו אוכל כל כך בארון ובפ"ק דב"ב (דף יד.) דקא חשיב כמה לוחות אוכלות בארון הוי לא חשיב כמה היה פנימי אוכל כשל עץ כי דק הוא מאד ומאן דאמר אחד עשר ומשהו סבר דשוליה של כותל דשל עץ היה טפח הרי עשרה ועפה לכסות ארון

א) צ"ל הכא מודו דמפקי כו'. ב) עי' בריטב"א ותמצא הגירסא הנכונה. ועיין ש"י. ג) נ"ל יותר מרמונים והוה מצי למימר נמי כליל תכלת דנגד כסוי ארון דכתיב ופרשו וכו' ועיין ש"י. ד) עי' בחר דפוגין הגירסא הנכונה ועיין בש"י שהאריך בזה.